

НАПРЯМИ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглядаються методологічні засади напрямів технології навчання дорослих в умовах безперервної освіти. Указуються головні важелі соціально-економічного розвитку суспільства, які є головними чинниками внесення змін у традиційну освіту й розширення її меж в умовах глобалізації. Дорослому учневі та викладачу надається новий статус. Розкривається вплив концепції вільного навчання на сферу навчання та її поступовий перехід у сферу освітніх послуг в умовах вільного навчання. Підкреслюється важливість застосування освітніх технологій для задоволення попиту, що зростає, дорослого населення на якісні освітні послуги. Акцентується увага на основних напрямках розвитку освіти в другій половині ХХ століття. Розглядаються поняття науки андрагогіки, андрагогічної моделі навчання й умови її виникнення. З'ясовується причина наповнення новим змістом поняття освітніх технологій у навчальному процесі. Аналізується кожна умова андрагогічної моделі та доводиться важливість дотримання перерахованих умов у навчальному процесі. Формуються цілі навчання дорослих учнів та акцентується увага на обов'язковості врахування вікових і психолого-лінгвістичних особливостей навчання дорослих людей іноземної мови. Порівнюється навчання іноземної мови дорослих учнів і людей молодшого віку з метою з'ясувати ступінь глибини розуміння й осмислення. Виокремлюється 10 андрагогічних принципів навчання дорослих людей. Детальний аналіз кожного принципу має на меті допомогти викладачу під час навчання дорослих учнів сформуванню методично правильну структуру заняття й наповнити його необхідним змістом для досягнення цілей навчання.

Стаття розкриває шляхи реалізації напрямів технології навчання дорослих людей іноземної мови в площині безперервної освіти як складника розвитку особистості професіонала. Під час навчання дорослих іноземної мови пропонується застосовувати як основу андрагогічну модель навчання та андрагогічні принципи, що ґрунтуються на психологічних і педагогічних засадах.

Ключові слова: напрямки технології навчання, безперервна освіта, сфера освітніх послуг, андрагогічна модель, андрагогічні принципи.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації та стрімкого розвитку науково-технічного прогресу людський інтелект і навчання стали головними важелями соціально-економічного розвитку. Людина, яка не володіє сучасною інформацією, не в змозі миттєво реагувати та адаптуватися до нових вимог під час швидких змін у суспільстві в різних сферах. У зв'язку з цим серед пріоритетів державної політики західних країн запропонована концепція неперервного навчання. У цій концепції в центрі всіх освітніх процесів є людина, якій необхідно створити умови для повного розвитку її здібностей протягом усього життя. Зникають межі між поділом лінії життя на періоди навчання та праці. На думку С. Змейова, саме навчання дорослих є ключовою ланкою переходу від сфери навчання у сферу освітніх послуг, яка базується у своїй діяльності на концепціях безперервного та вільного навчання. Головний споживач освітніх послуг – це передусім доросла людина з її індивідуальними освітніми потребами [2, с. 13]. Розширення меж традиційної освіти, відмова від обмежень і надання більшої свободи людині, яка навчається, та викладачу стали головними напрямками в розвитку освіти в другій половині ХХ століття. Головним принципом освіти дорослого

Т.Г. Браже вважає її гарантовану результативність (обов'язковість задоволення потреб людини в підвищенні її життєвого рівня шляхом отримання певних освітніх послуг) [4, с. 184].

Актуальність дослідження полягає в аналізі напрямів технологій навчання дорослих іноземної мови як підґрунтя ціложиттєвого навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему становлення й розвитку технології навчання дорослих можна прослідкувати за допомогою низки досліджень, що присвячені різним аспектам теорії і практики. Різноманітні аспекти навчання дорослої людини відображені в дослідженнях учених, таких як Ф. Персивал, Г. Еллінгтон, В. Беспалько, Д. Чернилевський, О. Філатов, С. Батишева, Н. Дем'яненко, Т. Десятова та інші.

Метою статті є систематизація понятійного апарату технології навчання дорослих, андрагогіки, андрагогічної моделі навчання, умов її виникнення, аналіз андрагогічних принципів навчання дорослих людей. Детальне вивчення методологічного інструментарію та проблем навчання дорослих дасть змогу методично коректно окреслити умови і стратегію оптимального навчання дорослих людей іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Термін «технологія навчання» з'явився через необхідність організації та систематизації процесу навчання з урахуванням нових потреб і дій щодо навчання. У центрі процесу навчання фігурує дві особи: вчитель – дорослий учень, утворюються партнерські взаємини під час навчання. Створення сприятливої атмосфери навчання та систематизація різних прийомів і методики є гарантією досягнення успіху. На думку С. Змейова, поява технології навчання як способу організації процесу навчання – закономірний наслідок розвитку сфери навчання й наук про освіту. Вона спричинена необхідністю підвищити ефективність процесу навчання, активізувати роль дорослого учня в його організації і стала логічним підсумком процесу навчання як діяльності, взаємодії всіх основних елементів навчання, а не лише того, кого навчають, яке спрямоване на досягнення чітко визначених цілей навчання [2, с. 19].

С. Змейов стверджує, що технологія навчання дорослих включає два головні напрями, а саме: 1) систему науково обґрунтованих андрагогічними принципами навчання дій дорослих, які навчають, і тих, кого навчають, виконання яких із високим ступенем гарантії призведе до досягнення поставлених цілей навчання; 2) розділ андрагогіки, який вивчає та обґрунтовує систему дій цього навчання [2, с. 19].

За тлумаченням, андрагогіка (від грец. *άνηρ* (*άνδρος*) – дорослий чоловік і грец. *αγωγή* – вести) – одна з назв галузі педагогічної науки, яка охоплює теоретичні і практичні проблеми освіти, навчання й виховання дорослих. Андрагогіка, об'єднуючи знання про специфіку навчання дорослої людини, враховує її вік, освітні та життєві потреби, реальні можливості, індивідуальні особливості й досвід, психіку та фізіологію.

Складний процес навчання неможливо уявити без дотримання певних умов. Тому варто розглянути обґрунтовану андрагогічну модель навчання, наслідування якої сприятиме позитивному результату під час навчання дорослої людини іноземної мови. Акцентується увага на таких умовах:

– Головна роль в організації процесу навчання на всіх його етапах належить тому, хто навчається. Доросла людина – активний елемент, є одним із рівноправних суб'єктів процесу навчання. Викладачу необхідно вислухати думку дорослого учня та за необхідності вміло скоректувати її.

– Доросла людина по мірі свого зростання й розвитку акумулює значний досвід, який може бути використаний як джерело навчання як того, кого навчають, так й інших людей. Викладач повинен допомогти дорослій людині з'ясувати її особистий досвід. Дискусії, ігри, вирішення конкретних завдань і проблемних ситуацій – саме такі форми допоможуть викладачеві вести рівноправний діалог з дорослим учнем.

Відбувається обмін досвідом між викладачем і дорослим учнем.

– Дорослі люди хочуть застосувати отримані знання відразу, щоб бути більш компетентними у вирішенні будь-яких проблем, щоб ефективно діяти в житті. Відповідно, курс навчання будується на основі розвитку певних аспектів компетенції осіб, які навчаються, та орієнтується на вирішення їхніх конкретних життєвих завдань. Відбувається аналіз необхідних знань, навичок і вмінь особи, яка навчається. Викладач повинен систематизувати лексичний і граматичний матеріал з метою його засвоєння та використання. Методичні прийоми, запропоновані викладачем, повинні враховувати цілі навчання та вже сформовані компетенції дорослих учнів.

– Весь процес навчання будується на спільній діяльності того, хто навчає, і того, кого навчають (вчитель – дорослий учень). Без такої форми навчання процес навчання не може бути реалізованим [2, с. 22].

С. Змейов стверджує, що цілі навчання дорослих чіткі, тісно пов'язані з певними соціально-психологічними, професійними, побутовими, особистими проблемами або факторами з досить зрозумілими уявленнями про подальше застосування отриманих знань, умінь і навичок і якостей. Проте необхідно звернути увагу на низку недоліків під час навчання дорослих учнів. На думку Р. Преснер, одним із недоліків навчання дорослих є фонація, яка створюється зі складнощами, виявляється нестійкою, а акцент залишається постійним явищем [3, с. 252]. О. Яцишин підкреслює, що з віком деякі фізіологічні функції людського організму, пов'язані з процесом навчання, дещо слабшають: знижуються зір, слух, погіршуються пам'ять, швидкість і гнучкість мислення, швидкість реакції [5, с. 363]. На думку Т. Гончарової-Ільїної, на особливу увагу заслуговує необхідність врахування психолого-лінгвістичних особливостей навчання дорослих людей іноземних мов, зокрема особливостей пам'яті в різні періоди дорослості [1, с. 120].

Поряд із цим з'являються позитивні якості, які сприяють навчанню: життєвий досвід, обґрунтованість, раціональність мислення, схильність до аналізу. Не випадково експерименти психологів показали, що в тих випадках, коли в навчанні необхідна глибина розуміння, осмислення, здатність спостерігати, робити висновки, дорослим це вдається краще, ніж людям молодшого віку [5, с. 364].

Для досягнення позитивних результатів під час навчання дорослих іноземної мови, викладачу необхідно спиратися на основні андрагогічні принципи навчання, а саме:

1. Пріоритет самостійного навчання. Під самостійною діяльністю розуміється самостійне здійснення дорослими людьми організації процесу свого навчання.

2. Принцип сукупної діяльності. Відбувається рівноправний діалог, співробітництво між викладачем і дорослим учнем щодо планування, реалізації, оцінювання та корекції процесу навчання.

3. Принцип опори на досвід дорослого учня. Згідно із цим принципом, життєвий досвід дорослого учня використовується як одне із джерел навчання як самого дорослого учня, так і його колег. Викладач повинен систематизувати вже отриманий досвід дорослого учня, виявляти проблеми під час засвоєння іншомовного матеріалу, слухати дорослого учня та аргументувати свою точку зору.

4. Індивідуалізація навчання. Відповідно до цього принципу, кожний дорослий учень спільно з викладачем, а в деяких випадках з іншими дорослими учнями створює індивідуальну програму навчання, яка орієнтується на конкретні освітні потреби й цілі навчання та враховує досвід, рівень підготовки, психофізіологічні, когнітивні особливості дорослого студента. Викладач повинен кожному приділяти увагу на занятті, коректно виправляти помилки та хвалити за успіхи.

5. Системність навчання. Цей принцип бере до уваги дотримання відповідності цілей, змісту, форм, методів, засобів навчання й оцінювання результатів навчання. Викладання має здійснюватися за принципом від викладання простого матеріалу до більш складного. У деяких випадках необхідно звертатися до вже пройденого матеріалу з метою узагальнення.

6. Контекстність навчання. З одного боку, переслідуються конкретні, життєво важливі для дорослого учня цілі, які орієнтуються на виконання ним соціальних ролей або вдосконалення особистості, з іншого – будується з урахуванням професійної, соціальної, побутової діяльності особистість, яка навчається, та її просторових, часових, професійних, побутових факторів. Викладач повинен правильно ставити цілі заняття й із допомогою методичних прийомів їх досягати. Використання правильно підбраного навчального матеріалу гарантує успіх.

7. Принцип актуалізації результатів навчання. Негайне використання на практиці отриманих знань, умінь і навичок є головною метою навчання дорослого учня. Вирішення проблемних завдань на занятті, складання діалогів сприяють засвоєнню мовного матеріалу.

8. Принцип ефективності навчання. Дорослому учневі надається певна свобода вибору цілей, змісту, форм, методів, джерел, засобів, термінів, часу, місця навчання, оцінювання результатів навчання, а також самих дорослих учнів. Дорослий учень допомагає викладачу окреслити межі заняття, пропонує звернути увагу на складнощі під час вивчення певного матеріалу. На заняттях застосовується робота в парах і групах.

9. Принцип розвитку навчальних потреб. Оцінювання результатів навчання здійснюється шляхом знаходження реального ступеня засвоєння навчального матеріалу та визначення тих матеріалів, без засвоєння яких неможливе досягнення поставленої мети навчання. Процес навчання будується з метою формування в дорослого учня нових освітніх потреб, конкретизація яких здійснюється після досягнення певної цілі навчання.

10. Принцип усвідомлення навчання. Дорослий учень і вчитель усвідомлюють усі параметри процесу навчання та свої дії щодо організації процесу навчання. У дорослого учня є мотивація та свідомість виконання своїх дій [2, с. 25].

Висновки і пропозиції. Ми підтримуємо думку Л. Чхайло, що важливою умовою ефективної організації процесу навчання дорослих є створення сприятливої психологічної атмосфери навчання, яка характеризується передусім взаємною повагою учасників процесу навчання, доброзичливими взаєминами, взаємодопомогою та співпрацею [4, с. 183].

Отже, швидкі зміни в суспільстві призвели до суттєвих змін сучасної освіти й позитивно вплинули на розвиток традиційної освіти. Активізація наукових пошуків у сфері андрагогіки й розроблення освітніх технологій необхідні для задоволення попиту, що зростає, дорослого населення на якісні освітні послуги.

Список використаної літератури:

1. Гончарова-Ільїна Т. Акмеологічний аспект в навчанні дорослих іноземній мові. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія «Філологічні науки»*. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2016. Кн. 2. С. 116–120.
2. Змеєв С. *Технологія обучения взрослых*. Москва: Академия, 2002. 128 с.
3. Преснер Р. Специфіка навчання іноземних мов дорослих. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2015. № 31. С. 251–259.
4. Чхайло Л. Андрагогіка: особливості і проблеми навчання дорослих. Андрагогічні засади післядипломної освіти. URL: <http://www.uk.x-pdf.ru/5pedagogika/47673-1-andragogichni-zasadi-pislyadiplomnoi-osviti-zbirnik-materialiv-vseukrainskoi-naukovo-metodichnoi-internet-konferencii-2.php>.
5. Яцишин О. Психолого-педагогічні особливості навчання іноземної мови дорослих слухачів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.

Yakushenko I. Directions of learning techniques for teaching foreign language to adult learners

The article describes the methodological basis of directions of adult learning techniques within continuous learning. Instruments of socio – economic development of society being main factors introducing changes to traditional education and expanding its scope within the context of globalization are defined. A new status is given to an adult learner and a teacher. Influence of the continuous education in the education sphere and its slowly moving to the sphere of educational services within continuous education are revealed. Importance of implementation of learning techniques for meeting increasing demand of adults for quality education is underlined. Much attention to main directions of education development in the second half of the 20th is paid. The notions of andragogics, andragogic model of learning, and conditions of its formation are considered. The reason for giving a new meaning to the term learning techniques in the education process is revealed. Each condition of andragogic model is analyzed and importance of their applying during the training is proved. Objectives for adult learning are defined and attention to the necessity of taking into account age and psycho – linguistic peculiarities in teaching adults a foreign language is focused. Language training of adults and younger adults aiming at determining the depth of understanding and conceptualization is compared. Ten basic principles of adult learning are stressed.

Detailed analysis of every principle will be of great importance for a teacher to structure a lesson and give concrete content for achieving educational objectives. The article reveals the ways of implementing directions in adult learning techniques a foreign language in the plane of continuous education as a part of development a professional. During teaching adult students a foreign language, it is suggested to use as a basis the andragogic model and andragogic principles based on psychological and pedagogical standards and rules.

Key words: *directions of adult learning techniques, continuous learning, sphere of educational services, andragogic model of learning, andragogic principles.*